

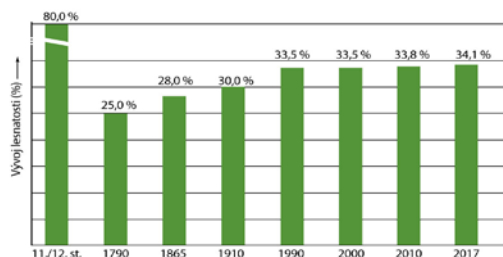
KAŽDÝ LES MÁ SVÉHO VLASTNÍKA

MAJITEL LESA

Autoři textu: Ing. Marie Růžková,
Ing. Lada Matoušková Prylová

Do vývoje střeoevropských lesů zasahoval člověk již 4000 let př.n.l. Člověk potřeboval obživu, a tak obdělával půdu a ždálil lesy (vypaloval lesní porosty, aby získal zemědělskou půdu). Také pásal hospodářská zvířata v lese, ta okusovala stromky a bránila přirozené obnově (konzumací semen). Těmito činnostmi ovlivnil především nižší polohy našeho území. Nárůst počtu obyvatel a snaha o zvýšení příjmů panovníků byly důvodem k zemědělské kolonizaci země, snižování podílu lesů a přeměně jejich druhové skladby. Spotřebu dříví zvyšovalo budování měst a rozvoj hutnictví a řemesel v období vrcholného středověku. V období 13. až 15. století získávaly první lesní majetky obce jako dary od panovníků.

Vývoj lesnatosti na území ČR.

Zdroj: Zprávy o stavu lesa a lesního hospodářství ČR

POČÁTKY TRVALE UDRŽITELNÉHO HOSPODAŘENÍ

Postupně si panovníci uvědomili nutnost ochrany lesů. Jednou z prvních právních norem, která se zabývá hospodařením v lesích, je návrh zákoníku Karla IV. známý jako **Maiestas Carolina**. Ten zakazoval kácet dříví mimo souše a vývraty, zakazoval loupání stromů a stanovoval tresty za krádeže dříví a založení lesního požáru. Zákoník nikdy nevešel v platnost, nicméně během pozdního středověku byl pro své kvality užíván jako pomůcka při „nalézání práva“ a jeho opatření byla realizována.

První historicky doložená právní úprava nakládání s lesy je ze **14. století** (Chebský lesní řád z roku 1379). Následovaly další, ale všechny měly omezenou lokální působnost nebo byly součástí jiných právních předpisů. Tyto **lesní řády a instrukce** byly vydávány pro jednotlivá panství a měly zajistit vyrovnaný a trvalý výnos z lesa (např. Pardubická instrukce 1513 nebo horní řád pro statky biskupství vratislavského 1541).

Hospodaření v lesích významně změnil v roce 1754 **lesní řád Marie Terezie**, který obsahoval zásady ochrany lesa a hospodaření v něm. Za vlády této panovnice bylo také provedeno první ucelené mapování Rakouska-Uherska (tzv. tereziánský katastr). Do té doby nebyly k dispozici údaje o celkových výměrách lesů, pastvin, sídelních celků apod. Lesnatost českých zemí byla koncem 18. století 25 %, **nyní je 34,1 %**.

Vývoj vlastnické struktury lesů v českých zemích

Rok:	1850	1920	1945	1950	1990	2010	2018
% výměry všech lesů v republice							
▶ Státní lesy	2,5	3,6	18,3	70,1	95,8	60,1	54,3
▶ Obecní lesy	9,1	10,0	14,9	16,6	0	16,5	17,1
▶ Družstevní lesy (kolektivní vlastnictví fyzických osob a lesních družstev obcí)*	0	1,9	1,7	3,2*	4,1*	1,2	1,2
▶ Církevní lesy	8,0	7,9	6,1	0	0	0	5,1***
▶ Nadační lesy, spravované zpravidla dvěma institucemi	1,7	0,8	0,9	0	0	0	0
▶ Šlechtické lesy**	21,0	0**	0	0	0	0	0
▶ Soukromé lesy	57,7	75,8	58,1	10,1	0,1	22,2	22,3

* Do kategorie jsou zařazeny i lesy JZD.

** Po zrušení šlechtických titulů v r. 1918 byly lesy šlechtické zařazeny do lesů soukromých.

*** Uzavřené dohody o vydání lesů nebo rozhodnutí Státního pozemkového úřadu (zatím nebylo vše fyzicky předáno).

Zdroj: MZe, Lesy ČR

Lesy na území dnešní České republiky prošly během dvou světových válek a nástupem komunismu bouřlivými majetkovými změnami. Zatímco na začátku století stát lesy téměř nevládl, na jeho konci byly takřka všechny lesy státní. Až změny v roce 1989 umožnily navrácení lesních majetků jejich někdejšími vlastníky. V současnosti je v České republice cca 300 tisíc lidí, kteří vlastní kousek lesa.

KAŽDÝ LES NĚKOMU PATŘÍ

Být majitelem lesa s sebou nese práva i povinnosti. Hospodaření v lesích upravuje především **zákon o lesích**, zákon o ochraně přírody a krajiny a další související předpisy. Pokud vlastník lesa nemá odpovídající lesnické vzdělání, musí mít tzv. **odborného lesního hospodáře** – lesníka, který majiteli poskytuje odbornou podporu při rozhodování, jak správně postupovat a co dělat, aby les byl zdravý a dlouhodobě poskytoval všechny užítky.

Zdroj: *Koho můžeš potkat v lese. ÚHÚL, 2014.*
Ke stažení na www.lesnipedagogika.cz

Desatero vlastníka lesa (dle zákona o lesích, zjednodušeno):

1. V lese hospodařím tak, **abych nepoškozoval zájmy jiných vlastníků lesů**, aby dřevoproductní, půdoochranné, vodoochranné, rekreační a další **funkce lesa byly plněny rovnoměrně a trvale**.
2. V lese hospodařím podle lesního hospodářského plánu nebo osnovy (rozvrh hospodaření na 10 let pro můj les) a na základě domluvy s odborným lesním hospodářem.
3. Odstraňuji z porostu stromy, které jsou poškozené kalamitou (vítr, námraza...) nebo napadené škůdci (např. kůrovec) – tzv. nahodilá těžba.
4. **Nekácím stromy** v porostech **mladších než 80 let** (s výjimkou případů nezbytných k ochraně lesních porostů).
5. **Nekácím více než je povoleno**, (maximální velikost paseky při mýtní těžbě je 1 ha, obvykle se ale kácí plochy mnohem menší).
6. **Vedu přehled** o tom, kolik stromů a kde jsem vykácel a jaké sazenice jsem použil při následném zalesňování.
7. Při práci v lese používám **biologicky odbouratelné oleje a kapaliny**, např. k mazání řetězů motorových pil.
8. **Do 2 let zalesním plochy, které jsem vykácel, a to sazenicemi z ověřených zdrojů vhodnými pro danou oblast a stanoviště. Do 7 let lesní porosty zajistím** – tzn. stromky dorostou určité výšky, aby je neokusovala zvěř, a počet stromů, jejich druhové složení a rozmístění po ploše dává předpoklady pro vznik dobrého porostu.
9. **Mladé lesní porosty do 40 let „vychovávám“ prořávkami a probírkami**, aby se zvyšovala jejich odolnost.
10. **Chráním svůj les, aby byl zdravý a plnil všechny své funkce:**
 - ▶ před hmyzími škůdci (odstraňuji polomy a vývraty po vichřici, soustavně vyhledávám a včas zpracovávám všechny napadené stromy a zjišťuji výskyt škůdců),
 - ▶ před ostatními živočišnými škůdci (např. hlodavci),
 - ▶ před zvěří,
 - ▶ před houbovými chorobami (udržuji čistotu lesa, odstraňuji zdroje infekce, pro zalesnění vybírám zdravé osivo a sazenice, kontroluji zdravotní stav semenáčků a sazenic),
 - ▶ před vznikem lesních požárů.

Tím, že se majitel o svůj les stará, máme z lesa užitek všichni – lesy produkují obnovitelnou surovinu (dřevo), zabraňují erozi půdy, zachytávají vodu, čistí vzduch, ochlazují klima, vytvářejí domov pro mnoho rostlin a živočichů, a my můžeme v takovém lese relaxovat třeba procházkami, nebo sběrem hub a lesních plodů. Završením práce několika generací lesníků a majitelů lesa je prodej dřeva. Ten je také hlavním a v řadě případů i jediným zdrojem příjmů, ze kterého majitel lesa financuje péči o les (například nákup sazenic a ochranných prostředků, práci dřevorubců v lese a opravy lesních cest). Kromě toho majitelé větších lesních celků budují a udržují pro návštěvníky lesa nejrůznější odpočinková místa, naučné stezky, studánky, apod.

KDYŽ JSME V LESE, JSME U NĚKOHO NA NÁVŠTĚVĚ

Na rozdíl od jiných zemí (např. Rakousko, Velká Británie) jsou u nás i soukromé lesy přístupné všem a nesmí se oplocovat – s výjimkou lesních školek, oplocení k ochraně lesních porostů před zvěří a oplocení obor nebo farmových chovů zvěře. Do lesa vstupuje každý na vlastní nebezpečí.

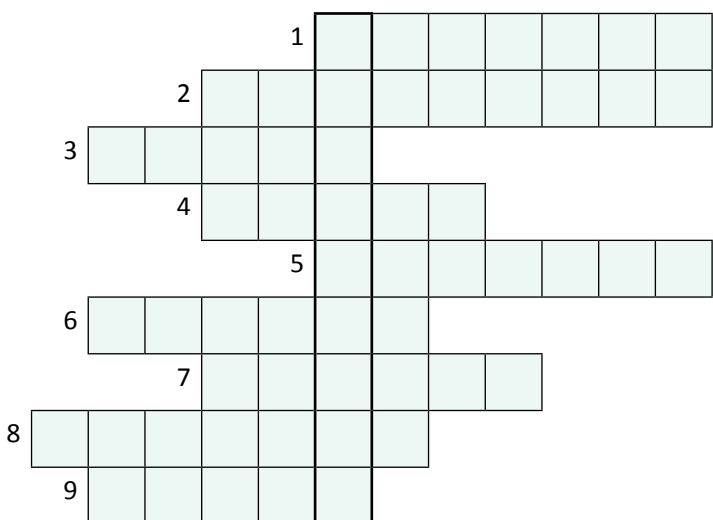
Chránit les před občany, kteří se neumějí v lese správně chovat a porušují lesní zákon, pomáhá majitelům lesů **lesní stráž** (nosí průkaz a služební odznak, oznamuje závady a škody vlastníkovému lesu, na obecní úřad nebo na policii, může vyžadovat po návštěvníkovi lesa předložení občanského průkazu, může uložit na místě pokutu a přivolat policii).

Desatero návštěvníka lesa:

- Nedělám v lese hluk** – hluk nejen, že ruší ostatní návštěvníky, ale také stresuje lesní zvěř. Taková zvěř se potom shlukuje na nepřírozených stanovištích (např. v hustých mlázinách) a má narušený potravní cyklus. Tyto faktory zvyšují riziko poškození lesních dřevin okusem zvěře. Z poškozeného stromu už nebude dobré dřevo na dům, na nábytek, na hračky...
- Psa mám vždy na vodítku**, aby neohrožoval lesní zvěř (štvaní může způsobit poranění nebo i úhyn lesní zvěře), ale i ostatní návštěvníky lesa nebo osoby, které v lese pracují.
- Nepoškozuji stromy a keře** – odlomenými větvemi nebo poškozenou borkou vniká do stromu infekce – ohrožení dřevokaznými houbami a následné oslabení stromů.
- Nevstupuji do míst, kde probíhá těžba, manipulace nebo doprava dříví** – riziko pádu stromu nebo větve, ohrožení technikou. V žádném případě si nehraji na skládkách dříví, kde hrozí nebezpečí úrazu uvolněním klád.
- Nevstupuji do oplocenek**, které chrání stromky před zvěří, nebo do míst označených zákazem vstupu.
- Nejezdím do lesa autem nebo jiným motorovým vozidlem**. Je tomu tak pro bezpečnost návštěvníků lesa a pracovníků v lesnictví. Nadměrné ježdění vozidly v lese ohrožuje les, zvěř, ale i návštěvníky a pracovníky v lese. Ze stejných důvodů se smí v lese jezdit na kole nebo běžkách, sáňkách, na koni atp. jen po vyznačených stezkách.
- Lesní plody sbírám jen pro svou potřebu** a způsobem, který nepoškozuje les (ne hřebenem). Lesní plody rostou zejména pro zvěř a ptactvo. V řadě evropských zemí je sběr hub omezen a zpoplatněn např. v severní Itálii, Rakousku. V Nizozemí je sběr hub zakázán. Němci (s výjimkou Bavorů), Britové a Skandinávci houby nesbírají. U nás je sběr lesních plodů, hub a bylin zakázán v národních parcích a ve vojenských lesích.
- Nerozdělávám v lese oheň** – otevřený oheň se nesmí rozdělovat v lese, ale ani ve vzdálenosti do 50 m od okraje lesa. V lese se nesmí kouřit a ani odhazovat hořící nebo doutnající předměty – odhozený nedopalek cigarety je nejčastější příčinou lesních požárů a během pár minut zničí mnohaletou práci lesníků. Následkem mohou být mnohamiliónové škody na lese i tragické následky pro lesní zvěř či návštěvníky lesa.
- Netábořím **mimo vyhrazená místa**. Na cizí zahradě to také neudělám.
- Nenechávám po sobě odpady** – mnoho lidí si stále plete lesy se skládkami. V lese najdete odhozené pneumatiky, stavební odpad, konzervy atd. Některé předměty se v přírodě vůbec nerozloží.

*Jak se jezdí v lese - interaktivní komiks.
Zdroj: www.lesnipedagogika.cz*

Teď už víš, že každý les má svého v a.

Křížovka

- Bereš-li do lesa svého psa, měj ho vždy na u.
- Jak se jmenuje oplocené místo v lese, kde rostou malé stromky a kam je vstup zakázán?
- Nevstupuj také do míst, kde právě probíhá a.
- Rozdělovat v lese oheň se í.
- T. můžeš jen na vyhrazených místech.
- L. . . . živých větví způsobuje rány, kterými do stromu vstupuje nákaza. Je proto zakázané.
- Houby a ostatní lesní plody můžeš pro svou potřebu.
- O nepohazuj v lese, patří do popelnice.
- J. . . . na kole mimo lesní cesty je zakázána, protože zatěžuje lesní půdu a může lesu ublížit.

Pro všechny

Chystáte se do lesa? Připravte s třídou plakát „Desatero návštěvníka lesa“.

Pokus na rozklad odpadu. Na zahradě vykopete díru, kam vložíte různé druhy odpadu. V měsíčních intervalech ji odkryvejte a dívejte se, jaké materiály se rozložily a jaké ne. Co z toho plyne pro odpadky v lese (např. ohryzek jablka, slupka od banánu, kancelářský papír, papírový kapesník, obal od sušenky, plechovka, PET láhev, sklo)? Vytvořte ve třídě nástěnku, která zobrazuje výsledek pokusu.

1. stupeň ZŠ

Zkuste v lese najít stromečky, které jsou stejně staré jako vy, jako paní učitelka, nebo třeba jako děda anebo babička.

Stáří stromů zhruba odpovídá obvodu jeho kmene v palcích, který se zjišťuje ve výšce 1,3 m nad zemí. Lze k tomu využít např. provázek, který se ovine kolem stromu a následně změří metrem. Metoda nezohledňuje specifické vlastnosti konkrétních stromů a není samozřejmě přesná, ale je univerzální a názorná.

S – stáří stromu

O – obvod kmene [mm] měřený ve výšce 1,3 m nad zemí

$S = O / 25,4$

Foto: Archiv SVOL,
Oslavy lesa
na Floře 2011

Vytvořte si z větviček, listů, šišek a různých lesních plodů lesního skřítko.

Pro zimní dny. Nabarvěte větvičku jehličnanu temperou a obtiskněte na papír.

Obrázek lze po obtisknutí dokreslit.

2. stupeň ZŠ

Přibližování koněm – obraťte se na lesníky, kteří se starají o lesy ve vaší obci a domluvte si s nimi návštěvu lesa s ukázkou přibližování dřeva koněm.

Desatero vlastníka lesa – vytvořte plakát s povinnostmi majitele lesa.

Měření obvodu kmene. Foto: Stanislava Postlová

Ukázka přibližování koněm. Foto: Lada Matoušková Prylová